

*Швець Ю.О.,
к.е.н., старший викладач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Запорізький національний університет*

*Цикало К.С.,
студентка магістратури,
Запорізький національний університет*

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті проаналізовано основні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємств. Удосконалено модель оцінки рівня фінансової безпеки промислового підприємства. На основі розробленої моделі проведено аналіз рівня фінансової безпеки ПАТ «Мотор Січ» та запропоновано заходи щодо його підвищення.

Ключові слова: фінансова безпека, економічна безпека, фінансова стійкість, платоспроможність, оцінка фінансової безпеки.

Постановка проблеми. У сучасних умовах становлення ринкових відносин та непристосованості українських підприємств до нових умов господарювання, а також нестабільності в економічній та політичній сферах України все більшої актуальності набувають питання ефективності та стабільності підприємств. При цьому кризові явища, що спостерігаються в усіх сферах економічних відносин, підвищують ризики та загрози ефективному функціонуванню підприємництва, що змушує шукати нові способи забезпечення фінансової безпеки підприємства як стану фінансової стабільності та здатності протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам.

Відповідно, достатній рівень фінансової безпеки передбачає досягнення задовільного фінансового стану, платоспроможності та ліквідності і створення можливості для стійкого розвитку. Саме тому важливо дати достовірну оцінку поточному рівню фінансової безпеки задля її ефективного управління та попередження можливості виникнення внутрішніх та зовнішніх загроз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню окремих теоретичних та практичних аспектів визначення рівня фінансової безпеки підприємств присвячено роботи українських та зарубіжних учених, таких як: Рета М.В., Біломістка І.І., Почечун О.І., Харченко О.С., Сусіденко О.В., Сиволап Л.А., Портнова Г.О., Вергун А.М., Каргузова Є.П., Чернега О.М., Рзасва Т.Г., Малик О.В.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість робіт, серед науковців досі немає єдиного підходу до оцінки рівня фінансової безпеки підприємств. Більшість моделей не враховує сучасний стан промисловості та особливості українського підприємництва, що підтверджує доцільність дослідження обраної теми.

Мета статті полягає у тому, щоб дослідити та проаналізувати основні методи оцінки рівня фінансової безпеки підприємств, удосконалити метод оцінки рівня фінансової безпеки промислових підприємств, оцінити практичне застосування удосконаленого методу та виокремити напрями підвищення фінансової безпеки підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковій літературі існує безліч підходів до визначення поняття фінансової безпеки та основних її складників, що, своєю чергою, породжує формування значної кількості підходів до оцінки рівня фінансової безпеки, автори яких акцентують увагу на різних аспектах діяльності та видах загроз фінансовій безпеці підприємства.

Дослідження та аналіз розроблених методологій оцінки рівня фінансової безпеки показав, що їх можна умовно поділити на дві основні групи: традиційні та нетрадиційні [11, с. 32].

Нетрадиційні методи засновані на оцінці та аналізі ризиків й визначенні ринкової вартості підприємства, проте в сучасній вітчизняній літературі дані методи не набули значного поширення. Основними їх недоліками є складність під час аналізу та необхідність значної кількості важкодоступної інформації стосовно ринкових тенденцій. Окрім того, методи, сформовані на основі визначення ринкової вартості, хоча й демонструють реальну вартість підприємства для інвесторів, проте не відображають його фінансовий стан, а отже, можливості протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам.

Серед українських науковців більше поширені традиційні методи, які засновані на оцінці надійності та стабільності функціонування підприємства. У табл. 1 представлено найбільш розповсюджені методи оцінки.

Велике різноманіття методів оцінки фінансової безпеки створює необхідність їх додаткового групування та систематизації (рис. 1).

Індикаторний підхід є одним із найбільш поширених та полягає у розрахунку показників та коефіцієнтів, що характеризують діяльність підприємства, та їх порівнянні з нормативними значеннями. Це найпростіший метод аналізу рівня фінансової безпеки, який потребує найменше витрат часу та спеціальних умінь, а також дає змогу швидко відстежувати негативні тенденції у діяльності підприємства. Проте доволі складним є питання нормативних значень коефіцієнтів, які не завжди враховують зміни у зовнішньому середовищі підприємства та саму специфіку його діяльності.

Ресурсно-функціональний підхід полягає в аналізі використання власних та позикових фінансових ресурсів та їх визначенні окремо за кожним функціональним складником [8, с. 65; 9, с. 116]. На нашу думку, дані методи є доволі вузькими, адже фактично отожднюють фінансову безпеку з використанням фінансових ресурсів, не враховуючи інші аспекти діяльності підприємства.

Методи оцінки на основі аналізу ймовірності банкрутства полягають у застосуванні моделей прогнозування банкрутства. Найбільш поширеними є зарубіжні моделі Альтмана, Спрін-

Методичні підходи до оцінки фінансової безпеки підприємства

Автори	Характеристика методу
Портнова Г.О., Антоненко В.М. [2]	Інтегральний метод оцінки на основі визначення балів за кожним із п'яти показників, що характеризують фінансову стійкість, ліквідність та рентабельність активів.
Рета М.В., Іванова А.О. [1, с. 34]	Інтегральний метод оцінки, заснований на визначенні шести показників, що характеризують фінансову стійкість та платоспроможність підприємства. Інтегральне значення пропонується вимірювати відносно нормального та критичного значень.
Рзаєва Т.Г., Бондар Г.А. [3, с. 248]	Інтегральний метод на основі 11 показників, що характеризують фінансову стійкість, ділову активність, ринкову вартість та інвестиційну привабливість. Пропонується визначення інтегрального показника, проте відсутня інтерпретація результатів.
Горячева К.С. [4, с. 65]	Ресурсно-функціональний, інтегральний підхід. Пропонується визначення інтегрального показника на основі визначення безпеки за кожним функціональним складником: бюджетним, грошово-кредитним, валютним, банківським, інвестиційним, фондовим, страховим.
Литовченко О.Ю. [5, с. 144]	Інтегральний метод на основі бальної оцінки п'яти показників, що характеризують фінансову стійкість, ділову активність та ліквідність. Ресурсно-функціональний підхід, що базується на основі визначення інтегрального показника за кожним функціональним складником. У моделі відсутні вагові значення та інтерпретація результатів.
Почечун О.І. [6, с. 214]	Індикаторний підхід. Оцінка фінансової безпеки на основі визначення 12 показників, що характеризують платоспроможність, ліквідність, ділову активність, та порівняння розрахованих значень із нормативними.
Чернега О.М. [7, с. 58]	Ресурсно-функціональний підхід. Визначення інтегрального показника виходячи із часткових функціональних критеріїв безпеки. При цьому перелік функціональних складників, показників та їх інтерпретація не визначений.

Джерело: власна розробка авторів

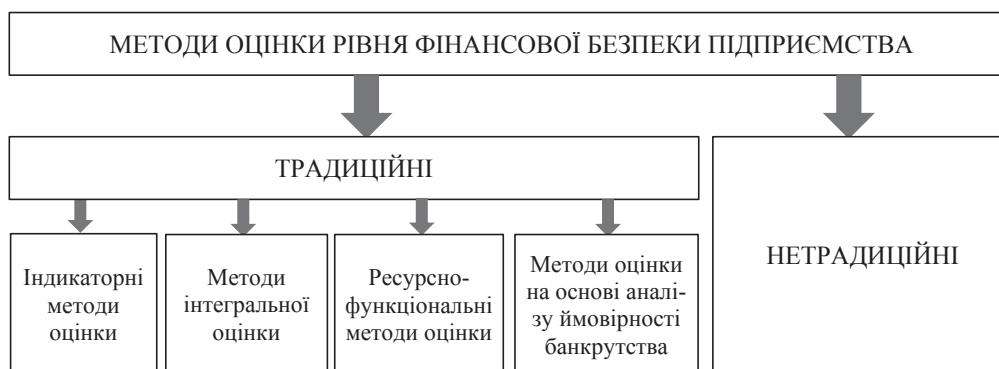

Рис. 1. Систематизація методів оцінки рівня фінансової безпеки підприємств

Джерело: розроблено авторами на основі [1, с. 32; 8 с. 74]

гейта, Таффлера-Гішоу, Бівера, проте вони не враховують особливості вітчизняної економіки, яка значно відрізняється від західної. Моделі вітчизняних науковців Терещенка, Матвійчука більш адаптовані до особливостей української економіки, проте також є доволі загальними і не враховують специфіку галузі, в якій функціонують підприємства. Основною перевагою даного підходу оцінки рівня фінансової безпеки є його простота та швидкість розрахунку, тому він може використовуватися як експрес-діагностика.

Більш оптимальним, на нашу думку, є інтегральний підхід, який полягає в інтеграції певної сукупності показників в єдиний показник, що визначає рівень фінансової безпеки. Дані методи дають змогу дослідити різні аспекти діяльності підприємства та прилаштувати обраний метод під конкретне підприємство. Проте ці методи хоча й були розроблені відносно недавно, не зовсім ураховують сучасну політичну й економічну ситуацію та зміну вектору розвитку економіки на Захід, тому ми пропонуємо свій метод аналізу оцінки рівня фінансової безпеки.

Для побудови моделі нами було обрано 16 відносних показників, які характеризують різні аспекти діяльності промисло-

вого підприємства: платоспроможність, ліквідність, рентабельність, ділову активність, майновий стан. Окрім того, у своєму виборі ми керувалися такими умовами, як:

- значимість та вплив показника на фінансовий стан підприємства;
- максимальна інформативність показника;
- відносна простота розрахунку показників;
- наявність необхідної для їх розрахунку інформації у публічній звітності.

Обрані показники характеризують фінансовий стан, виробничу ефективність та динаміку економічного розвитку промислового підприємства, які за умови задовільного рівня кожного показника, створюють підґрунтя для забезпечення стабільного економічного та фінансового розвитку, а отже, задовільного рівня фінансової безпеки підприємства (табл. 2).

Також зауважимо, що всі показники є стимуляторами, тобто чим більше значення кожного окремого показника, тим вище рівень фінансової безпеки підприємства, в іншому разі доведеться застосовувати додаткові формули перетворення.

Система показників моделі оцінювання рівня фінансової безпеки промислового підприємства та їх формули розрахунку

№	Показник	Формула розрахунку	Нормативне значення
1	Фондовіддача (Φ_o)	$\frac{\text{ф2р. 2000}}{0,5 \times (\text{ф1р. 1010ст. 3} + \text{ф1р. 1010ст. 4})}$	>1 [10; 111, с. 234]
2	Коефіцієнт придатності основних засобів ($K_{пр.оз.}$)	$1 - \frac{\text{ф1р. 1012}}{\text{ф1р. 1011}}$	$\geq 0,5$ [12, с. 37; 13, с. 350]
3	Коефіцієнт покриття ($K_{покр.}$)	$\frac{\text{ф1р. 1195}}{\text{ф1р. 1695}}$	≥ 2 [11, с. 233; 7, с. 57]
4	Коефіцієнт швидкої ліквідності ($K_{шв.л.}$)	$\frac{\text{ф1(р. 1195} - \text{р. 1100)}}{\text{ф1р. 1695}}$	$0,6 \leq K_{шв.л.} < 0,8$ [11, с. 233; 7, с. 57]
5	Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{абс.л.}$)	$\frac{\text{ф1(р. 1160} + \text{р. 1165)}}{\text{ф1р. 1695}}$	$0,2 \leq K_{шв.л.} < 0,5$ [11, с. 233; 7, с. 57]
6	Коефіцієнт автономії ($K_{авт.}$)	$\frac{\text{ф1р. 1495}}{\text{ф1р. 1695}}$	≥ 2 [11, с. 233; 7 с. 57]
7	Коефіцієнт фінансової стійкості ($K_{ф.ст.}$)	$\frac{\text{ф1р. 1495}}{\text{ф1(р. 1595} + \text{р. 1695} + \text{р. 1700} + \text{р. 1800})}$	>1 [12, с. 71]
8	Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності ($K_{ф.нез.}$)	$\frac{\text{ф1(р. 1495} + \text{р. 1595)}}{\text{ф1р. 1900}}$	$0,7 \leq K_{ф.нез.} < 0,8$ [12, с. 71; 14, с. 351]
9	Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{м.вк.}$)	$\frac{\text{ф1(р. 1195} - \text{р. 1695)}}{\text{ф1р. 1495}}$	> 0,5 [11, с. 233]
10	Співвідношення оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості ($K_{дз/кз}$)	$K_{об дз} = \frac{\text{ф2р. 2000}}{0,5(\sum \text{ф1р. (1120; 1155)ст. 3} + \dots)}$ $K_{об кз} = \frac{\text{ф2р. 2000}}{0,5(\sum \text{ф1р. (1605; 1670)ст. 3} + \dots)}$	≈ 1 [6, с.214]
11	Коефіцієнт зміни оборотності оборотних коштів ($K_{об.оа}$)	$K_{об.оа} = \frac{\frac{K_{об.оа} \text{ звітн.пер} - K_{об.оа} \text{ поперед.пер}}{K_{об.оа} \text{ поперед.пер}}}{\frac{\text{ф2р. 2000}}{0,5(\text{ф1р. 1195ст. 3} + \text{ф1р. 1195ст. 4})}}$	>0 [12, с. 43; 15, с. 17]
12	Коефіцієнт зміни валюти балансу ($K_{вал.бал.}$)	$\frac{0,5(\text{ф1р. 1900ст. 3} + \text{ф1р. 1900ст. 4})_{звітн.період} - 0,5(\text{ф1р. 1900ст. 3} + \text{ф1р. 1900ст. 4})_{поперед.період}}{0,5(\text{ф1р. 1900ст. 3} + \text{ф1р. 1900ст. 4})_{поперед.період}}$	>0 [16, с. 83]
13	Коефіцієнт зміни чистого прибутку ($K_{чп.}$)	$\frac{\text{ф2р. 2350(2355)}_{звітн.пер.} - \text{ф2р. 2350(2355)}_{поперед.пер.}}{\text{ф2р. 2350(2355)}_{поперед.пер.}}$	>0 [16, с. 83]
14	Рентабельність ВК ($P_{вк}$)	$\frac{\text{ф2р. 2350(2355)}}{0,5(\text{ф1р. 1495гр. 3} + \text{ф1р. 1495гр. 4})}$	>0,15 [11, с. 235; 17]
15	Рентабельність активів (P_A)	$\frac{\text{ф2р. 2350(2355)}}{0,5(\text{ф1р. 1300гр. 3} + \text{ф1р. 1300гр. 4})}$	>Індексу інфляції [11, с. 235]
16	Рентабельність продажу ($P_{прод}$)	$\frac{\text{ф2р. 2350(2355)}}{\text{ф2р. 2000}}$	>0,24 [17]

Джерело: власна розробка авторів

Вагові значення системи показників моделі оцінювання рівня фінансової безпеки промислового підприємства

№	Показник	Характеристика та вплив на фінансову безпеку	Ранг	Вагове значення
1	Фондовіддача (Φ_o)	Показник відображає суму реалізованої валової продукції, що припадає на 1 грн. основних засобів та фактично характеризує ефективність використання основних засобів.***Низький рівень даного показника та його зменшення стверджують про неефективність використання основних засобів, а отже, наявність ризику неефективності операційної діяльності та майбутнього недоотримання прибутку	13	0,03
2	Коефіцієнт придатності основних засобів ($K_{пр.оз.}$)	Коефіцієнт відображає технічний стан наявних основних фондів. Низьке значення коефіцієнта та його зменшення свідчать про необхідність оновлення основних засобів, що призводить до додаткових фінансових втрат у майбутніх періодах	15	0,01
3	Коефіцієнт покриття ($K_{покр.}$)	Коефіцієнт характеризує достатність наявних ресурсів підприємства для погашення поточних зобов'язань та відображає ризик неплатоспроможності, одного з основних ризиків фінансової безпеки підприємства. Низький рівень коефіцієнту означає нездатність підприємства відповідати за своїми боргами та є ознакою його неплатоспроможності	6	0,08
4	Коефіцієнт швидкої ліквідності ($K_{шв.л.}$)	Коефіцієнт відображає можливість погашення поточних зобов'язань підприємства за рахунок наявних грошових засобів та дебіторської заборгованості, яка не є простроченою. Фактично характеризує платоспроможність підприємства за умови своєчасних розрахунків із дебіторами.	5	0,08
5	Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{абс.л.}$)	Коефіцієнт характеризує здатність підприємства відповідати за своїми поточними зобов'язаннями за рахунок найбільш ліквідних коштів. Низький рівень коефіцієнту стверджує про неможливість сплати підприємством поточних зобов'язань без залучення коштів дебіторів. Своєю чергою, особливо за несприятливої кон'юнктури є ризик неповернення коштів дебіторів, що підриває платоспроможність підприємства та загрожує його фінансовій безпеці.	4	0,09
6	Коефіцієнт автономії ($K_{авт.}$)	Коефіцієнт показує питому вагу власного капіталу, найбільш надійного джерела фінансування, у загальній сумі джерел фінансування. Чим вище даний показник, тим менший ризик фінансової залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування та вищий рівень фінансової безпеки. Проте занижений рівень власного капіталу стримує економічний розвиток підприємства.	2	0,1
7	Коефіцієнт фінансової стійкості ($K_{ф.ст.}$)	Коефіцієнт відображає співвідношення між власним та залученим капіталом та показує, скільки гривень власного капіталу припадає на одиницю залученого. Низьке значення коефіцієнту стверджує про незадовільну структуру джерел фінансування підприємства та наявність реальної загрози фінансовій безпеці підприємства.	1	0,11
8	Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності ($K_{ф.нез.}$)	Коефіцієнт відображає частину активів підприємства, які сформовані за рахунок найбільш надійних джерел фінансування. Характеризує достатність власного капіталу та довгострокових зобов'язань для фінансування діяльності підприємства без залучення короткострокових пасивів. Низьке значення показника стверджує про наявність ризику недофінансування, який збільшується з несприятливою структурою на ринку, та зменшення фінансової безпеки підприємства.	3	0,1
9	Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{м.вк.}$)	Коефіцієнт відображає частину власного капіталу, що спрямовується для фінансування поточної діяльності. Характеризує достатність власних джерел для фінансування поточної діяльності. Низьке значення коефіцієнту стверджує про необхідність залучення додаткових джерел для фінансування діяльності підприємства, а отже, і зниження рівня економічної безпеки.	8	0,07
10	Співвідношення оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості ($K_{дз/кз}$)	Показник відображає достатність коштів, що надійдуть від дебіторів, для погашення поточної кредиторської заборгованості. Наближення показника до 1 означає ефективну політику управління дебіторської та кредиторської заборгованості та відсутність загроз фінансовій безпеці підприємства, пов'язаних із дебіторами.	7	0,07

11	Коефіцієнт зміни оборотності оборотних коштів ($K_{об.од}$)	Коефіцієнт показує у скільки разів збільшився коефіцієнт оборотності оборотних активів за звітний період та відображає ефективність їх використання. Тенденція до зростання свідчить про зростання ефективності управління оборотними коштами.	14	0,02
12	Коефіцієнт зміни валюти балансу ($K_{вал.бал.}$)	Коефіцієнт показує у скільки разів зросла сума активів підприємства за звітний період. Характеризує загальну динаміку підприємства. Низьке значення показника стверджує про негативні явища на підприємстві та скорочення виробничої діяльності, а високі – про розширення виробництва та можливість зростання прибутків у майбутніх періодах.	16	0,01
13	Коефіцієнт зміни чистого прибутку ($K_{чп.}$)	Коефіцієнт показує у скільки разів зросла сума чистого прибутку підприємства за звітний період. Характеризує загальну прибутковість підприємства. Низьке значення показника стверджує про зменшення ефективності діяльності підприємства та наявність ризику подальшого зменшення прибутковості, що створює пряму загрозу фінансовій безпеці підприємства. Високі значення стверджують про можливість забезпечення подальшого економічного зростання.	9	0,06
14	Рентабельність ВК ($P_{ек}$)	Коефіцієнт відображає віддачу власного капіталу та показує величину прибутку в розрахунку на 1 грн. вкладеного власниками капіталу. Характеризує ефективність вкладених коштів у підприємства. Низьке значення показника означає неефективне використання вкладених коштів.	12	0,03
15	Рентабельність активів (P_A)	Показник показує величину прибутку в розрахунку на 1 грн. активів та відображає ефективність використання активів підприємства. Низьке значення показника стверджує про неефективне управління підприємством та наявність можливих загроз фінансовій безпеці через неефективну діяльність підприємства.	11	0,04
16	Рентабельність продажу ($P_{прод}$)	Коефіцієнт відображає величину чистого прибутку, що приходить на 1 грн. виручки від реалізації, а також дає можливість оцінити частку собівартості у продажах. Низьке значення означає неефективну діяльність підприємства через високий рівень собівартості або неефективну інвестиційну та фінансову діяльність та наявність загроз фінансовій безпеці підприємства.	10	0,05

Джерело: власна розробка авторів

Вибір кожного окремого показника аргументований у табл. 3, де визначені його характеристика та вплив на загальний стан фінансової безпеки підприємства.

Відзначимо, що найбільший вплив на фінансову безпеку справляють показники фінансової стабільності підприємства, оскільки відображають залежність підприємства від зовнішніх чинників, а отже, характеризують захищеність підприємства від зовнішніх загроз, пов'язаних, головним чином, із нестабільністю банківського сектора та можливістю неплатоспроможності підприємств-партнерів.

Кожному із показників за допомогою експертного методу

було надано свій ранг залежно від впливу показників на фінансову безпеку промислового підприємства, при цьому найменше значення рангу означає найбільший вплив, а найбільше – найменший. Зауважимо, що ранг повинен переглядатися залежно від стану ринкової кон'юнктури, ситуації як на фінансовому ринку, так і в реальному секторі, а також урахувати специфіку діяльності галузі або самого підприємства, його стратегію та цілі.

Для визначення вагового значення кожного показника було використано формулу Фішберна, яка дає змогу розрахувати їх виходячи із ранжування показників [18, с. 63]:

Таблиця 4

Оцінка рівня фінансової безпеки промислового підприємства

Рівень фінансової безпеки	Значення I_{FS}	Характеристика стану
Відмінний	$1,17 < I_{FS}$	Підприємство бездоганно протистоїть зовнішнім та внутрішнім загрозам, що створює підґрунтя для стабільного розвитку та реалізації стратегії підприємства у майбутніх періодах
Задовільний	$0,93 < I_{FS} < 1,17$	Підприємство здатне протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам, що забезпечує його розвиток у майбутньому періоді
Незадовільний	$0,56 < I_{FS} < 0,93$	Підприємство не здатне протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам, що загрожує ефективному функціонуванню підприємства в майбутніх періодах
Критичний	$I_{FS} < 0,56$	Підприємство не протистоїть зовнішнім та внутрішнім загрозам, тому є велика ймовірність втрати платоспроможності й банкрутства

Джерело: власна розробка авторів

$$W_i = \frac{2(m-i+1)}{m(m+1)},$$

де W_i – питома вага i -го показника в інтегральному показнику;

i – місце в ранзі окремого показника;

m – загальна кількість показників.

Отримані вагові коефіцієнти необхідні для розрахунку загального інтегрального показника рівня фінансової безпеки підприємства, який розраховується за формулою:

$$I_{FS} = \sum_{i=1}^m W_i \times K_i,$$

де I_{FS} – показник фінансової безпеки;

W_i – питома вага i -го показника в інтегральному показнику;

K_i – розрахункове значення i -го показника.

Розрахований загальний показник відображає поточний рівень фінансової безпеки підприємства. Отже, завершальним кроком оцінки є інтерпретація отриманого значення коефіцієнту фінансової безпеки, яка представлена в табл. 4.

Запропонований метод дає змогу з найменшими витратами часу оцінити поточний рівень фінансової безпеки для виявлення слабких місць на внесення відповідних коректив.

Удосконалена нами методика була використана для оцінки діяльності підприємства ПАТ «Мотор Січ» (табл. 5).

Таблиця 5

Оцінка рівня фінансової безпеки ПАТ «Мотор Січ»

№	Показник	2015 р.		2016 р.	
		Розрахункове значення	Зважене значення	Розрахункове значення	Зважене значення
1	Φ_o	2,506	0,074	1,732	0,051
2	$K_{пр.оз.}$	0,670	0,010	0,625	0,009
3	$K_{покр.}$	2,787	0,225	3,211	0,260
4	$K_{шв.л.}$	0,790	0,070	0,896	0,079
5	$K_{абс.л.}$	0,362	0,035	0,511	0,049
6	$K_{авт.}$	2,698	0,298	2,853	0,315
7	$K_{ф.ст.}$	2,182	0,257	1,832	0,215
8	$K_{ф.нез.}$	0,746	0,077	0,773	0,080
9	$K_{м.вк.}$	0,662	0,044	0,666	0,044
10	$K_{дз/кз}$	1,794	0,132	2,141	0,157
11	$K_{об.оа}$	-0,025	-0,001	-0,403	-0,009
12	$K_{вал.бал.}$	0,255	0,002	0,225	0,002
13	$K_{шт.}$	1,179	0,069	-0,410	-0,024
14	$P_{вк.}$	0,267	0,010	0,129	0,005
15	P_A	0,178	0,008	0,086	0,004
16	$P_{прод}$	0,241	0,012	0,186	0,010
Інтегральний показник		1,321		1,253	

Джерело: розраховано авторами на основі фінансової звітності ПАТ «Мотор Січ»

Проведений аналіз показав, що й у 2015 р., й у 2016 р. ПАТ «Мотор Січ» мав відмінний рівень фінансової безпеки, проте за поточний період інтегральний показник фінансової безпеки зменшився на 5% відносно попереднього. Найбільших змін у поточному періоді зазнали коефіцієнт зміни оборотно-оборотних активів та коефіцієнт зміни чистого прибутку. Так, за 2016 р. чистий прибуток «Мотор Січ» зменшився на 41%, а швидкість обороту оборотних активів зменшилася на 227 днів. Проте дані показники мають невисоку питому вагу, оскільки безпосередньо не впливають на рівень фінансової безпеки.

У цілому ПАТ «Мотор Січ» здатне протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, проте для підвищення рівня фінансової безпеки необхідно вжити певних заходів щодо врегулювання слабких місць, серед яких ми пропонуємо такі:

- покращити ефективність використання оборотних коштів за рахунок удосконалення виробничого процесу чи технологій;

- зменшити собівартість продукції за рахунок автоматизації й машинізації та скорочення робочої сили;

- переглянути політику фінансової діяльності підприємства для зростання доходів від фінансової діяльності;

- зменшити суму поточних зобов'язань, особливо щодо розрахунків із бюджетом, задля підвищення рівня ліквідності.

Ми вважаємо, що за цих умов ПАТ «Мотор Січ» зможе відновити високий рівень фінансової безпеки підприємства.

Підсумовуючи, зауважимо, що необхідно постійно відстежувати рівень фінансової безпеки задля швидкого реагування на можливі недоліки в управлінні підприємством, що можуть бути перешкодою ефективному протистоянню зовнішніх та внутрішніх загроз підприємства та оперативному внесенню відповідних коректив щодо усунення слабких місць. Лише за цих умов можливий стабільний економічний розвиток промислового підприємства, що функціонує в умовах мінливого та нестабільного зовнішнього середовища.

Висновки. У науковій літературі існує значна кількість підходів до визначення рівня фінансової безпеки, серед яких найбільш поширеними є: індикативні методи, методи інтегральної оцінки, ресурсно-функціональні методи та методи, основані на оцінці ймовірності банкрутства. Основним недоліком наявних методів є неврахування поточного стану економіки України та особливостей окремих галузей, тому дані методи потребують постійного вдосконалення.

Нами було розроблено власну модель оцінки рівня фінансової безпеки з урахуванням особливостей галузі промисловості та поточного стану ринкової кон'юнктури. Модель створена на базі інтегрального показника, який урахує 16 показників, що характеризують діяльність промислового підприємства. Для врахування особливостей окремого підприємства та змін в його середовищі запропонована модель може модифікуватися через нове ранжування показників.

Розроблену модель було застосовано до підприємства ПАТ «Мотор Січ» та виявлено, що підприємство має відмінний рівень фінансової безпеки, хоча за 2016 р. інтегральний показник зменшився на 5%. Для збільшення рівня фінансової безпеки нами було запропоновано: переглянути фінансову діяльність підприємства, зменшити собівартість продукції, пришвидшити оборотність активів та вжити заходів щодо скорочення короткострокової заборгованості.

Для підвищення рівня фінансової безпеки ми пропонуємо постійно відстежувати поточний стан фінансової безпеки для своєчасного вживання заходів щодо усунення недоліків управ-

ління, а також відстежувати стан ліквідності, фінансової стійкості та рентабельності підприємства як основних чинників забезпечення прийнятного рівня фінансової безпеки.

Література:

- Рета М.В. Методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства / М.В. Рета, А.О. Іванова // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія «Технічний прогрес та ефективність виробництва». – 2013. – № 21. – С. 29–37.
- Портнова Г.О. Фінансова безпека підприємств: сучасні погляди щодо сутності та оцінки / Г.О. Портнова, В.М. Антоненко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 345–355.
- Рзаєва Т.Г. Підходи та показники оцінки фінансової безпеки підприємства за умов конкурентного середовища / Т.Г. Рзаєва, Г.А. Бондар // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 2(2). – С. 246–251.
- Горячева К.С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки / К.С. Горячева // Економіст. – 2007. – № 8. – С. 65–67.
- Фінансова безпека підприємства : [навчальний посібник] / Т.Б. Кузенко, Л.С. Мартюшева, О.В. Грачов, О.Ю. Литовченко. – Харків : ХНЕУ, 2010. – 304 с.
- Почечун О.І. Проблеми методики оцінки стану і рівня системи фінансової безпеки підприємств залізничного транспорту / О.І. Почечун // Вісн. Дніпропетр. нац. ун-ту заліз. трансп. ім. акад. В. Лазаряна. – 2012. – № 41. – С. 212–216.
- Чернега О.М. Критерії та показники фінансово-економічної безпеки підприємства / О.М. Чернега // Науково-методичні аспекти забезпечення економічної безпеки : [монографія]. – Одеса : Атлант, 2013. – С. 56–61.
- Сусіденко О.В. Методи оцінки забезпечення рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання / О.В. Сусіденко // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2015. – № 11. – С. 73–78.
- Картузов Є.П. Методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства / Є.П. Картузов // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 10. – С. 115–123.
- Басова О.О., Конюх О.В. Практичне застосування експрес-методики оцінки інвестиційної привабливості металургійних підприємств / О.О. Басова, О.В. Конюх [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/9_NND_2013/Economics/3_131451.doc.htm.
- Фещенко О.П. Розрахунок показників фінансового стану господарських товариств з урахуванням нових форм фінансової звітності / О.П. Фещенко // Бізнес Інформ. – 2015. – № 2. – С. 229–236.
- Грабовецький Б.С. Економічний аналіз : [навч. посіб. для студ. екон. спец.] / Б.С. Грабовецький. – Вінниця : Вінниц. нац. техн. ун-т., 2007. – 191 с.
- Молодецька О.М. Методологічні особливості оцінки техніко-економічної безпеки підприємств / О.М. Молодецька, О.В. Нусінова // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – 2010. – № 7(2). – С. 313–322.
- Ступка Н.М. Окремі аспекти оцінки фінансової стійкості підприємств / Н.М. Ступка // Університетські наукові записки. – 2005. – № 4. – С. 348–354.
- Пустовгар П.А. Визначення рівнів неплатоспроможності підприємств металургійної галузі України / П.А. Пустовгар // Економіка. Фінанси. Право. – 2015. – № 6/1. – С. 15–21.
- Зоріна О.А. Основні показники аналізу фінансового стану акціонерних товариств / О.А. Зоріна // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 4(54). – С. 82–88.
- Чорна М.В. Проектний аналіз : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М.В. Чорна ; Харківська держ. академія технології та організації харчування. – Х. : Консум, 2003. – 228 с.
- Макарова І.Л. Анализ методов определения весовых коэффициентов в интегральном показателе общественного здоровья / И.Л. Макарова // Символ науки. – 2015. – № 7-1. – С. 87–95.

Швец Ю.А., Цыкало К.С. Методический подход к оценке уровня финансовой безопасности промышленных предприятий

Аннотация. В статье проанализированы основные подходы к оценке уровня финансовой безопасности предприятий. Усовершенствована модель оценки уровня финансовой безопасности промышленного предприятия. На основе разработанной модели проведен анализ уровня финансовой безопасности ПАО «Мотор Сич» и предложены пути его повышения.

Ключевые слова: финансовая безопасность, экономическая безопасность, финансовая стойкость, платежеспособность, оценка финансовой безопасности.

Shvets Yu.O., Tsykalo K.S. The methodical approach to estimating the level of financial security of industrial enterprises

Summary. The basic approaches to the assessment of the level of financial security enterprises are analysed in the article. A model of estimating of the financial security of industrial enterprises is improved. Based on the model, we analysed the level of financial security of JSC “Motor Sich” and proposed measures for its improvement.

Key words: financial security, economic security, financial stability, solvency, valuation of financial security.